

Rapportsammanställning

Sigtuna Museums Undersöknings Verksamhet (SMUV)

Undersökning: Up, Sigtuna, Stora Gatan VA

Ansvarig institution: SMUV

Ansvarig för undersökningen: Mikael Karlsson

Ekonomiskt kartblad: 11I 2b

Lst:s dnr: 11.3919-3-88

Eget dnr: -

Fynd: Ja Nej

Lägeskoordinater:

Landskap	Up
Socken/Stad	Sigtuna
Fornlämningsnummer	195:1
Fastighet/kvarter	Stora Gatan
Fornlämningstyp	Medeltida stadslager
Undersökningsår	1988
Typ av undersökning	Förundersökning
Datering	Medeltid
Dokumentationsmaterial	Ärendehandlingar, schaktplaner, handskrivet manus, plan- och profilritningar, fyndlistor, påbörjade digitala renritningar, negativ och dior
Institution som förvarar materialet	Sigtuna Museum
Ekonomisk karta eller stads/kvarterskarta bifogas	☒ JA ☐ NEJ
Materiallista bifogas	☒ JA ☐ NEJ
Fyndlista bifogas	☒ JA ☐ NEJ
Resultaten har publicerats i:	-
Sammanställt av, namn och datum	Anders Wikström, 2008-09-16

Rapportsammanställning

Beskrivning (ex.: orsak till undersökningen, beskrivning av undersökningsområdet, undersökningens omfattning, sammanfattning av resultaten, fyndkategorier):

Följande text kommer från en internrapport författad av Mikael Karlsson. Texten är sammanställd och bearbetad av Anders Wikström.

En av de till ytan mest omfattande arkeologiska undersökningar som bedrivits i Stora Gatan i Sigtuna utfördes från maj till mitten av oktober 1988. Arbetet föranleddes av att en del av Sigtunas vatten- och avloppsledningar behövde bytas ut. De ledningar som skulle bytas följde inte en sammanhängande sträcka vilket innebar att den arkeologiska undersökningen delades upp i sju etapper, benämnda schakt I – VII (se bifogad figur). De områden som berördes låg alla mellan Lilla Torget och Långgränd. Inga nya sträckor för vatten- och avloppsledningsnätet behövde grävas. Detta innebar att större delen av det arkeologiska arbetet gick ut på att dokumentera redan befintliga schakt och dess profiler. I schakt I, II, III, IV, VI och VII behövde dock mindre delar av ytan undersökas i plan. Totalt utgjorde schakten 110 kvm, men endast 12 kvm undersöktes i plan.

Rapportarbetet till den arkeologiska undersökningen har påbörjats och utförts i två omgångar. Den första omgången resulterade i en opublicerad internrapport skriven av Mikael Karlsson som kortfattat redogör för resultaten från varje enskilt schakt. Den andra omgången är en bearbetning av internrapporten och är skriven av Anders Wikström. Detta arbete omfattade också digital renritning av profiler, digitalisering av valda delar av planritningarna och en sammanställning och bearbetning av resultaten. Följande texter om de enskilda schakten är en förkortning och bearbetning av internrapporten. I huvudsak har de översiktliga beskrivningarna behållits, medan mer detaljerade beskrivningar av enskilda lager och skikt skurits bort från texten.

Schakt I

Under tiden 6/5 – 11/5 genomfördes schaktning för nyanläggning av VA - rör Etapp I. Schakt I som var ca 1 meter brett och 17 meter långt grävdes ned till ett djup av ca 1 –2 decimeter under de gamla rören, ca 1,8 meter djupt. Det kulturlager som genomgrävdes genomgicks för hand och dokumenterades. Vid pkt 10 – 12 meter nedgrävdes en 1 meter bred provgrop till steril nivå. Max djup mot steril lera blev där nivå + 7,52 möh, eller 2,20 meter från markytan. I övrigt framrensades en tydlig profilvägg som dokumenterades i skala 1:20 mot öst.

Schakt II

Det finns endast beskrivningar av lager i profilen och undersökta skikt i plan vid 0-1 meter.

Schakt III

VA-schakt III upptogs på grund av nedsättning av en brunn i början av juni. Schaktet hade en placering där Stora Gatan och Gröna gränd korsar varandra. Schaktet genomkorsades av el- och VA-ledningar som därmed delade upp schaktet i en nordlig och en sydlig del. I väster begränsades schaktet av en i N - S riktning gående elledning.

I schakt III påträffades fragmentariska rester efter trä omedelbart under grusfyllnaden. Dessa var rester efter en träbeläggning eller kavelbro i både Ö – V och N – S riktning. De efterföljande skikten uppvisade inte lika tydlig konstruktioner, men det fanns bättre bevarade trärester/virke som låg i ungefär samma riktning antingen Ö – V eller N – S. Sannolikt är även dessa rester efter kavelbroar. Det fanns även neddrivna pålar i schaktet. I den södra delen av schaktet avtog mängden trävirke. Fr o m en nivå runt + 7,50 möh verkar de tidigare exemplen på träbeläggning att upphöra och övergå i grövre virke i form av lodrätt neddrivna pålar/stockar, stenar och enstaka fasade stockar. Mot botten skikten framkom en nedgrävning i form av ett dike som innehöll träflis och grenar, tillsammans med grova stolpar neddrivna i glacialleran. Detta förhållande gav intryck av att kavelbroarna i norra delen övergick till bebyggelse i södra delen av schaktet. (*Kommentar: detta fick senare stöd vid en arkeologisk undersökning i kv Professorn 1, 1999-2000*)

Schakt IV

Schakt IV upprävdades i norra delen av Stora Gatan i omedelbar anslutning till Hus nr: 56 och dess västra hörn (VA-schakt III och V låg ca 10 meter öster i gatans förlängning). Anledningen till schaktgrävningen var att gatukontoret skulle sätta en brunn och en vattenkoppling till Stora Gatans dagvattenledning. Schaktet begränsades i norr av störningsmassor från husgrunden samt i söder av dagvattenledningen.

Schakt V

Schakt V påbörjades omedelbart öster om och i anslutning till schakt III där antydningar till flera på varandra liggande

Rapportsammanställning

träbeläggningar (kavelbroar) kunde framrensas i plan. Schakt V som kontinuerligt följde ett gammalt vattenledningsschakt kom att sträcka sig från pkt 0 meter vid Gröna gränd tom pkt 41 meter vid glasskiosken österut längsmed Stora Gatan vid Långgränd. Förutom profilritning av södra och delar av norra profilväggarna togs även ett anslutande schakt upp mellan pkt 27-30 meter pga. anslutning till en brunn. Detta schakt nedgrävdes i plan till vattenledningens nivå.

Södra profilväggen dokumenterades i sin helhet vilket innefattar; profilritning, planritning, profilyndsinsamling, provtagning för dendrokronologi och fotografering. Norra profilväggen dokumenterades på samma sätt vid 0-7 meter samt 33-41 meter. Schaktväggen begränsades i botten av en vattenledning som gradvis höjde sig åt öster, vilket medförde att profilväggen hade sin högsta höjd de första 20 metrarna i väster. Vattenledningen och topografin höjde sig därefter gradvis vilket förminskade profilväggens höjd.

I schakt V framkom längsmed hela det 42 meter långa schaktet mer eller mindre välbevarade trärester i form av i Ö – V riktning liggande stockar och tvärgående N – S riktning liggande kavlur, kluvor, plankor och fasade stockar. Schaktets bredd var ca 1 meter varav den södra schaktväggen uppvisade störst koncentration av trävirke och därför dokumenterades i större utsträckning än motsvarande del i norra schaktväggen som uppvisade en mindre mängd synligt trävirke, men däremot en tydligare lagerföljd.

Ett försök till indelning av de svåråtskilda träkonstruktionerna gjordes med utgångspunkt i det plangrävda schakt III, där uppskattningsvis fem skikt med åtskilda träkonstruktioner kunde urskiljas. Gemensamt för hela södra profilväggen var dock att de mest fragmentariska träresterna fanns i kulturlagret/lagren omedelbart under grusutfyllnaden samt att det mest välbevarade trävirket var koncentrerat till nivån strax över + 8,5 möh samt under densamma.

Träkonstruktionerna tolkas som kavelbroar och uppvisade i sin tydligaste form längsgående stockar i N – S riktning med övertvärande stockar i olika utformning (kluvor, fasade och fyrkantiga). Dessa kompletterades av plankrester, liggande i schaktets riktning eller i övertvärande riktning. Samtliga övertvärande virkesrester var avgrävda sedan schaktet handgrävdes på 1920-talet. De flesta stockar fortsatte in i den södra profilväggen. Dock kunde några stockar med lätthet lyftas ut ur profilväggen. Detta tyder på att kavelbroläggningen har haft en begränsning åt söder. Förutom dessa visade en längsgående stock tydliga urfasningar troligtvis från en tidigare användning, eventuellt sekundärt använd virke. Dominerande träslag var furu med enstaka stockar från något ädelträ eventuellt ek.

Den norra profilen hade en tydligare lagerföljd pga. avsaknaden av koncentrerad mängd trävirke som ”störde” den finare lagerföljden. Dock fanns tydliga rester av enstaka längsgående stockar samt flertalet tvärgående stockar/plankrester. Lagerföljden i den norra schaktväggen tyder på att det rör sig om kulturlager från bebyggelse.

Som sammanfattning kan sägas att de synliga resterna av träbeläggningen som framkom i schakt V påvisar att den gatusträckning som finns idag i Stora Gatan även fanns under medeltiden i Sigtuna. Utifrån profilynd på daterad keramik kunde de trälagda gatuskikten härröra från ca 1100-tal – 1250-tal. Schakt V hade en sådan central placering i Stora Gatan att träbeläggningen i södra och norra profilväggarna påvisade en central placering även för den medeltida gatan och att den var drygt 2,5 meter bred (mot dagens 5 meter).

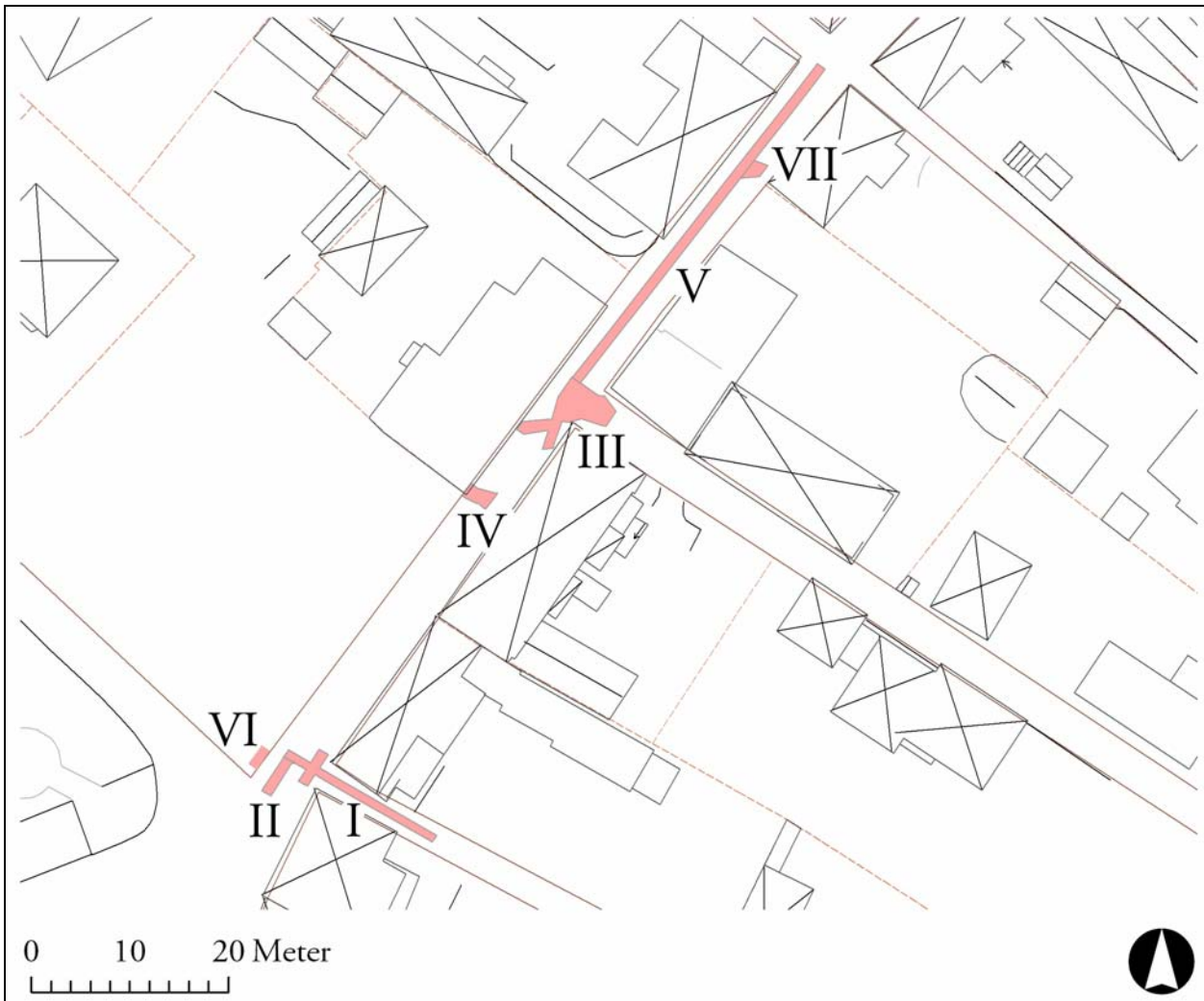
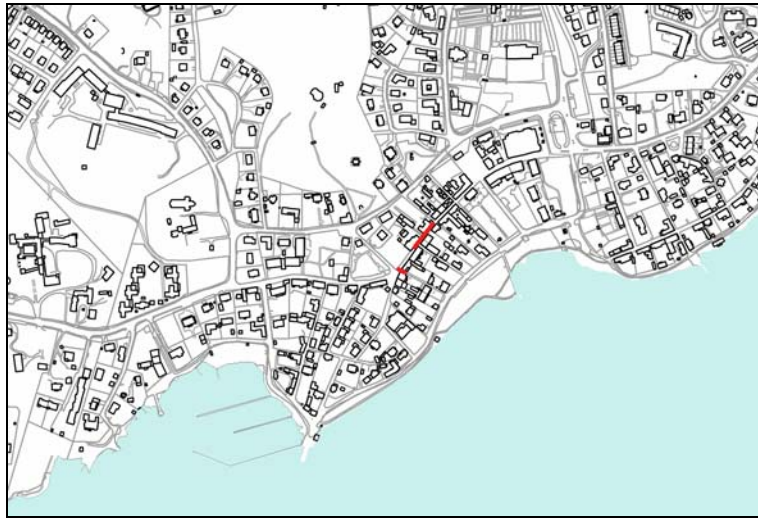
Schakt VI

Schakt VI var beläget strax SV om kvarteret Trädgårdsmästaren där Stora Gatan löper ut i Lilla Torget. Schaktet upptogs på grund av vattenkopplingsbyte. Den södra schaktväggen rensades och dokumenterades. Den norra väggen var enbart bestående av fyllnadsgrus och sand. Efter dokumentation av schaktväggen grävdes ett 80 x 80 centimeter stort schakt utmed hörnet på den södra och västra profilväggen i syfte att få en lagerföljd ner till den sterila leran och lerans nivå. Profilväggarnas nivå kom att inneha en lagerföljd mellan + 9,60 möh ner till + 8,40 möh där vattenledningen utgjorde begränsningen nedåt. Utmärkande för profilen var främst det stora inslaget av större stenar samt inslaget av kalkflis, fragmentariska trärester, inslag av slagg, gödsel med fasade stockar/plank samt pålar nedslagna i glacialleran.

Schakt VII

I samband med profilritningen i schakt V upptogs ett mindre schakt mellan 27-29,4 meter. Schaktet kom att omfatta måtten 1,6 x 0,8 meter eftersom en ledning begränsade schaktytan in mot Lundströmska gården, söderut. Omedelbart under grusutfyllnaden framkom en stenpackning som påminde mycket om de två stenpackningarna som framkom i schakt IV. Under denna stenpackning med tegelfyllning mellan stenarna framkom en förhållandevis homogen kulturjordsnivå.

Rapportsammanställning

Rapportsammanställning

Undersökningsplats: Up, Sigtuna, Stora Gatan VA

Lst:s dnr: 11.3919-3-88

Eget dnr: -

Materiallista

Grävningssledare: Mikael Karlsson

Uppdragsgivare: Sigtuna Kommun, Stadsbyggnadskontoret

År: 1988

Kontonr: -

Arkivhandlingar (Dubbelklicka i ruta och välj "Markerad" för att sätta kryss)

			Antal	
Ärendehandling	Ja ☒	Nej ☐		Var: Sigtuna museum
Manus:	Ja ☒	Nej ☐	13 sidor	
Negativ (sv/v) – dia (färg):	Ja ☒	Nej ☐	10 sv/v bilder och 132 diabilder	
Kontaktkopior:	Ja ☐	Nej ☒		
Fotoplaner:	Ja ☐	Nej ☒		
Fältritningar:	Ja ☒	Nej ☐	26 plan- och profilritningar	
Renritningar:	Ja ☒	Nej ☐	påbörjad digital renritning	
Datadisketter:	Ja ☐	Nej ☒		
Fynd:	Ja ☒	Nej ☐	405 fnr	
Osteologi:	Ja ☐	Nej ☒		
Analysprover:	Ja ☒	Nej ☐	dendrokronologi	

Övrigt:

Fynden finns endast registrerade på handskrivna fyndlistor, ej inlagda i fynddatabas. Både handskrivet och digitalt renskrivet rapportmanus finns.

Arkeologisk personal utöver grävningssledare: _____

Datering:	STÅ	BRÅ	JÅÅ	M-TID	ODAT
	☐	☐	☐	☒	☐
